

Kraków, 16 stycznia 2017

Ks. dr hab. Henryk Sławiński, prof. UPJPII
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Wydział Teologiczny

**Recenzja osiągnięć ks. dra Edwarda Wasilewskiego ubiegającego się o
nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych w dyscyplinie:
homiletyka**

Wykonana na zlecenie Dziekana Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Adama Mickiewicza
w Poznaniu z dnia 21.12.2016 roku

Wstęp

Słowo jest potężnym narzędziem, którym posługują się ludzie we wzajemnej komunikacji, a także po to, by wzbogacać ludzką kulturę, zapewnić sobie pokojową koegzystencję, wypowiadać wojny, kształtować historię. Zrozumiałe jest więc, że wiele rozmaitych dziedzin nauki zajmuje się mocą słowa i komunikacją międzyludzką. Wśród nich są nauki teologiczne, a w jej ramach jedną z dyscyplin zajmującą się słowem *par excellence* jest homiletyka, nazywana również teologią homiletyczną. Koncentruje ona swoje zainteresowania na słowie w jego transcendentnym i horyzontalnym wymiarze albo inaczej na słowie Bożym w słowie ludzkim.

Głoszenie słowa Bożego jest, wraz z funkcją uświęcania i kultu oraz posługą miłości, jedną z trzech zasadniczych zadań Kościoła, kontynuującego na ziemi misję swojego Założyciela, Jezusa Chrystusa z Nazaretu. Od czasu II Soboru Watykańskiego głoszenie słowa Bożego uznawane jest w Kościele jako podstawowe zadanie biskupów i prezbiterów.

Z taką ukształtowaną po ostatnim soborze świadomością ksiądz dr Edward Wasilewski poświęcił się posłudze słowa, zarówno przez praktyczne zaangażowanie w wielu wspólnotach parafialnych, jak też przez teoretyczną refleksję nad nią oraz zajęcia dydaktyczne, w których do tej pory uwrażliwia słuchaczy na istotne zadanie Kościoła i jego urzędowych przedstawicieli. Można więc powiedzieć, że Habilitant łączy doświadczenie twórczego praktyka z naukowym namysłem teoretyka.

Recenzja dorobku przedstawionego do oceny przez ks. dra Edwarda Wasilewskiego zostanie przedstawiona w pięciu punktach: w pierwszym zaprezentujemy najważniejsze fakty z zawodowej biografii Habilitanta; w drugim - ocenę zasadniczego osiągnięcia w dorobku naukowym ks. dra Edwarda Wasilewskiego; w trzecim – ocenę jego pozostałego dorobku naukowego, a w czwartym – ocenę jego dorobku dydaktycznego i działalności organizacyjnej

oraz współpracy międzynarodowej. Całość opracowania zostanie zwieńczona wnioskiem końcowym.

1. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego ks. dra Edwarda Wasilewskiego

Ksiądz dr Edward Wasilewski urodził się 17 marca 1973 roku w Pruszkowie. Egzamin maturalny zdał w 1992 roku w liceum ogólnokształcącym w Wisznicach. Studia z filozofii i teologii odbył w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie, wieńcząc je uzyskaniem w 1997 roku tytułu magistra teologii na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu. Studia specjalistyczne z homiletyki odbył na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w latach 2003-2005. W tym też czasie odbył studia podyplomowe z retoryki na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Następnie w latach 2006-2008 kontynuował naukę w zakresie homiletyki w Philosophisch-Theologische Hochschule w Sankt Augustin w Niemczech. W 2009 roku otrzymał dyplom licencjata teologii, a w 2012 roku zdobył tytuł doktora nauk teologicznych na podstawie przedstawionej pracy *Eschatologischer Sinn in Predigten bei Begräbnisfeiern nach dem II. Vatikanischen Konzil. Analyse auf der Grundlage der homiletischen Zeitschrift „Der Prediger und Katechet“*, którą przygotował pod kierunkiem o. prof. dr hab. Eckharda Jaschinskiego. Nostryfikację doktoratu uzyskał w 2015 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ponadto w latach 2005-2015 Habilitant odbył w zagranicznych ośrodkach kursy języków obcych: niemieckiego, hiszpańskiego i angielskiego.

Po święceniach przyjętych w 1999 roku, ks. Edward Wasilewski pracował przez wiele lat jako wikariusz i katecheta: najpierw w latach 1999-2005, a potem w latach 2008-2014. Ponadto w ramach permanentnej formacji duchowieństwa diecezji bydgoskiej prowadzi od 2013 roku warsztaty homiletyczne dla prezbiterów. W pracy tej wykorzystuje w praktyce wiedzę zdobytą podczas studiów w zakresie homiletyki i retoryki. Ciągłe wzbogaca swój warsztat kaznodziejski i pogłębia refleksję naukową nad posługą słowa, co zaowocowało licznymi publikacjami, pozwalającymi o ubieganie się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych w dyscyplinie: homiletyka.

2. Ocena osiągnięcia naukowego przedstawionego przez ks. dra Edwarda Wasilewskiego zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami) znowelizowanej w 2014 roku.

Głównym osiągnięciem naukowym wskazanym przez ks. dra Edwarda Wasilewskiego jest monografia zatytułowana „Aplikacja założeń metody wykresograficznej do teorii i praktyki homiletycznej” wydana w Gnieźnie w 2015 roku (ISBN 978-83-65189-16-5). Monografia liczy 274 strony, z których wiele wypełnionych jest symbolami graficznymi i rysunkami zaczerpniętymi z metody „wykresograficznej” opracowanej, rozwijanej i propagowanej od 1978 roku aż do tej pory przez polskiego naukowca, znanego patrologa, ks. prof. dra hab. Franciszka Drączkowskiego. Cechą charakterystyczną tej metody jest bardzo skondensowany wykład zasadniczych prawd wiary chrześcijańskiej z wykorzystaniem 33 przedstawień graficznych, złożonych zarówno z figur geometrycznych, jak też geometryczno-obrazowych.

Pozostając pod ogromnym wpływem profesora Drączkowskiego na płaszczyźnie poszukiwań badawczych, Habilitant podjął próbę sprostania wyzwaniu, jakim dla kościelnej posługi słowa jest rozwój cywilizacji obrazu. Pomiął badania, jakie w zakresie homiletyki przeprowadzone zostały w obszarze obrazowania i docierania do ludzkiej wyobraźni przez opowiadania, metafory, odpowiedni dobór słów. Uznał, że metoda propagowana przez ks. prof. dra hab. Franciszka Drączkowskiego nadaje się do wykorzystania w kościelnej posłudze głoszenia kazań i homilii. Wyszedł z przekonania, że przepowiadanie słowa Bożego z wykorzystaniem przedstawień wizualnych sprzyja dotarciu do umysłowości współczesnego człowieka.

Zarówno w recenzowanej tu monografii, jak i w kilku artykułach, Habilitant powtarza genezę i rozwój metody „wykresograficznej” w pracach naukowych profesora Franciszka Drączkowskiego oraz w pracy doktorskiej księdza Krzysztofa Krukowskiego zatytułowanej „Wartość gnozeologiczna i dydaktyczna metody wykresograficznej w teologii” obronionej w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w 2013 roku.

Widząc we wspomnianej metodzie szansę dla kościelnej posługi słowa i dla homiletyki, Habilitant zaproponował jej adaptację do teorii i praktyki homiletycznej. Widzi w niej sposób na przezwycięzenie tendencji neosofistycznych, a także selektywności tematycznej dostrzegalnej we współczesnym przepowiadaniu. Trzeba bowiem głosić całe Misterium Chrystusa. Jak przypomniiała Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny

Sakramentów w „Dyrektorium homiletycznym”, Kościół kieruje się w przepowiadaniu mądrą pedagogiką głoszenia słowa Bożego w rytmie roku liturgicznego, w którego centrum znajduje się Misterium Paschalne. Z nim powiązane są wszystkie tajemnice Chrystusa oraz dziejów zbawienia (por. DH nr 38; Benedykt XVI, *Verbum Domini*, 52). Chrystus daje nam poznać Ojca, odsłania misterium Trójcy Świętej, wskazuje drogę zbawienia.

Za źródło monografii posłużył Habilitantowi skondensowany wybór podstawowych prawd wiary zawarty w Piśmie Świętym, Tradycji oraz dokumentach Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. W charakterze źródłowym wykorzystane zostały także publikacje Franciszka Drączkowskiego wydane w latach 1978-2014 a promujące wykład wiary chrześcijańskiej z pomocą figur geometrycznych. Owoce badań wymienionych źródeł zostały przedstawione w sześciu rozdziałach. Pierwszy liczy 9 stron, drugi – 33 strony, trzeci – 22 strony, czwarty – 75 stron, piąty – 23 strony, szósty – 53 strony. Ponadto na całość monografii składają się: spis treści w języku polskim i angielskim – 8 stron, wstęp – 6 stron, zakończenie - 4 strony, wykaz skrótów – 3 strony, bibliografa – 19 stron, wykaz wykresów – 1 strona, błędy występujące w przekazie prawd wiary – 2 strony, summary – 2 strony.

W rozdziale pierwszym zaprezentowane zostały podstawowe elementy tzw. metody „wykresograficznej”. Inspiracje dla tej metody zaczerpnięte zostały z tekstów biblijnych i patrystycznych, a szczególnie z pism Pseudo-Dionizego Areopagity i Klemensa Aleksandryjskiego. Na kanwie tych źródłowych tekstów przedstawione zostały symboliczne obrazy Boga. Podstawowym symbolem jest słońce, którego tarcza jawi się jako kolistą. Stąd za podstawę graficznego przedstawienia Boga zostało przyjęte koło. Sprzyja ono omówieniu takich Jego cech jak jedyność, wieczność, wszechobecność. Kolejny etap refleksji naukowej objął analizę symbolicznych obrazów Boga w sztuce sakralnej. W pracy zostały wymienione liczne przykłady dawnych, zwłaszcza barokowych, i współczesnych kościołów w Polsce, Niemczech, Izraelu i we Włoszech, w których widoczne są symboliczne obrazy Boga. Można je traktować jako kulturowo-religijne dziedzictwo chrześcijaństwa.

Rozdział drugi traktuje o genezie i rozwoju metody „wykresograficznej” opracowanej i doskonalonej przez ks. Franciszka Drączkowskiego, poczynając od jego studiów nad pismami Klemensa Aleksandryjskiego. Pierwszą figurą służącą do ilustracji prawd teologicznych w przyjętej metodzie jest trójkąt równoramienny podzielony na pięć płaszczyzn. Przedstawiają one pięć etapów formacji intelektualnej i moralnej człowieka, określanej terminem *paideia*. Etapy te prowadzą do doskonałej miłości, mającej swe źródło w Bogu. Następną figurą została złożona z dwóch trójkątów i służy do ukazania najpierw miłości - *agape* a potem Kościoła w wymiarze bosko-ludzki. Następnie pod wpływem Pseudo-

Dionizego Areopagity trójkąty zostały połączone przez F. Drączkowskiego z dwoma okręgami, dając podstawową strukturę metody graficznej. Następnie z pomocą figur geometrycznych została zaprezentowana historii zbawienia, dla której punktem wyjścia był obraz Boga w Trójcy Jedynej symbolizowany przez okrąg z wpisanym trójkątem równobocznym. Z pomocą figur geometrycznych i rysunków zostały przedstawione także następujące prawdy: grzech pierworodny jako dramat odejścia od Boga, Wcielenie Syna Bożego i powstanie Kościoła, sakrament chrztu, etapy chrześcijańskiej doskonałości, czyszczenie oraz „świętych obcowanie”. Dodatkowym uzupełnieniem ilustracji jest ikona Chrystusa Miłosiernego. W pracy zatytułowanej „Synteza teologii w ujęciu graficznym. Wydanie drugie, poszerzone” (Lublin 2014) prof. F. Drączkowski zaprezentował 30 ilustracji. Na ich kanwie Habilitant wybrał i omówił w drugim rozdziale monografii 12 ilustracji, które uznał za najbardziej istotne w metodzie graficznej.

W trzecim rozdziale Habilitant próbował uzasadnić wartość ilustrowania prawd wiary w świetle postulatów soborowych i homiletycznych dotyczących przede wszystkim potrzeby uwzględniania percepcyjnych zdolności człowieka w procesie przekazu wiary. W tym rozdziale przytoczone zostały pochwały prac prof. F. Drączkowskiego wyrażone w recenzjach jego książek i prywatnej korespondencji, którą udostępnił Habilitantowi. Pochwały dotyczą oryginalności metody, która służy wizualizacji prawd wiary. Są one natury ogólnej. Interesujące są te, które dotyczą teologii w ogóle i katechezy. Natomiast w punkcie dotyczącym wykorzystania ilustracji graficznych w przepowiadaniu i duszpasterstwie zamieszczone uwagi są zbyt ogólne.

Rozdział czwarty jest najobszerniejszy i służy zaprezentowaniu atutów i funkcji korygująco-ilustrującej metody graficznej w kontekście przepowiadania. Wśród atutów wymienione zostały: wizualizacja prawd wiary i ich integralne przedstawienie oraz przewyciężenie trychotomii teologicznej, który wyraża się w rozdzielaniu prawd o Bogu, Chrystusie i Kościele. Z pomocą graficzną przypomniana została ważna dla przepowiadania prawda o tym, że musi być ono zawsze teocentryczne, chrystocentryczne i eklezjalne.

Choć tytuł rozdziału sugeruje, że będą w nim omówione różne funkcje graficznego przedstawiania prawd wiary, faktycznie omówiona została tylko jedna - korygująco-ilustrująca. Omawiając ją Habilitant przedstawił błędy godzące w istotne prawdy wiary oraz ich korektę z pomocą obrazów graficznych. Najpierw przedstawił prawdę monoteistyczną o Bogu Jedynym. Następnie błędy występujące w trynitologii (antropomorfizmy, tryteizm, teandrię, subordynacjonizm oraz *negatio coaeternitatis*); w nauce o Wcieleniu Syna Bożego (konieczność wcielenia, symbolikę Adam – Chrystus i Ewa – Maryja, kryptoarianizm,

anachorezę Syna); w eklezjologii (antyeklezjalizm, polieklezjalizm, oddzielenie Chrystusa od Kościoła, Chrystusa od Ludu Bożego i hierarchii kościelnej od Ludu Bożego; w nauce o miłości chrześcijańskiej (*deiprivatio caritatis*, *de-entisatio caritatis*, *de-ecclesialisatio caritatis*, panergizacja agapetyczna) oraz błędy w eschatologii (negacja czyśćca i piekła). W sumie zaproponowana została korekta 34 błędów które Habilitant, za F. Drączkowskim, dostrzeża w nauce niektórych teologów, co z kolei ma wpływ na odbiór nauki Kościoła przez wierzących.

Rozdział piąty traktuje o aspektach parenetycznych metody graficznej w przepowiadaniu słowa Bożego. Omawia ideał świętości w kontekście ideału szczęścia oraz drogę nawrócenia, oczyszczenia, oświecenia i zjednoczenia z Bogiem jako źródłem najwyższego szczęścia. Obok właściwego wyboru w życiu omówione zostały trzy wybory niewłaściwe: odłączenie od Boga, konformistyczny agnostycyzm oraz asekurancki minimalizm, czyli rezygnacja z drogi doskonalenia.

Ostatni, szósty rozdział pracy ma charakter postulatywny i dotyczy wykorzystanie metody graficznej w nauczaniu homiletyki i przepowiadaniu. Autor omawia w nim najpierw walory metody graficznej w dydaktyce akademickiej, uzasadniając ją słabością współczesnej teologii nacechowanej, zdaniem Autora, neosofistycznym werbalizmem, segmentowością i wyobcowanie z funkcji kerygmaticznej Kościoła. Natomiast w drugim punkcie rozdziału Habilitant zamieszcza postulaty dotyczące wykorzystania metody graficznego przedstawiania prawd wiary w przepowiadaniu Kościoła. Postulaty te dotyczą treści i formy przepowiadania oraz adresatów. Metoda graficzna uwrażliwia na potrzebę przepowiadania prawd wiary w sposób integralny. Ma to być odpowiedź na błąd selektywności tematycznej przepowiadania. Gdy chodzi o formę, Habilitant proponuje metodę graficzną jako komplementarną wobec aktualnego sposobu przepowiadania.

Mówiąc zaś o adresatach rozróżnia przepowiadanie do grup elitarnych i zauważa, że właśnie do takich wiernych metoda jest skierowana w pierwszym rzędzie. Dalej zaś postuluje wykorzystanie metody graficznej do słuchaczy „niedzielných” i okazjonalnych.

Niekwestionowanym walorem monografii jest pozytywne przedstawienie centralnych prawd wiary chrześcijańskiej z zachowaniem zasady ich hierarchicznego uporządkowania (*pondus et ordo*). Można to zupełnie dobrze zrobić także bez wizualizacji graficznej. Niemniej jednak zaprezentowana metoda pomogła Habilitantowi w przypomnieniu istotnej dla kościelnego przepowiadania zasady integralności prawd wiary, teocentryzmu, chrystocentryzmu i eklezjocentryzmu.

Pomimo pewnych walorów przedstawiona monografia ma również słabe strony. Habilitant jest niemal bezkrytycznie zafascynowany metodą, którą, za ks. prof. Franciszkiem Drączkowskim, nazywa wykresograficzną. Nie poddaje tej metody krytycznej refleksji. Nie pokazuje jej mocnych i słabych stron w przypadku zastosowania jej w obszarze refleksji homiletycznej i praktyki przepowiadania słowa Bożego. Na przykład w swoich publikacjach pisze o sakramencie kapłaństwa, a nie - co jest bardziej precyzyjne i poprawne - o sakramencie święceń, który udzielany jest w trzech stopniach: diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa.

Naiwnością jest przypuszczenie, że zastosowanie prezentowanej metody w przepowiadaniu przyczyni się do zmniejszenia ilości rozwodów. Habilitant zauważa egzystencjalny problem dotyczący małżeństw, a panaceum widzi w metodzie przekazu wiary z wykorzystaniem figur geometrycznych: „[...] notujemy tak silny kryzys małżeństw zawieranych z dala od Chrystusa i Jego Kościoła. Docierają sygnały o ciągle wzrastającej liczbie rozwodów. Kościół może temu zaradzić odwołując się do omawianego wykresu. Należy wyrazić nadzieję, że prędzej czy później pasterze Kościoła sięgną po nowe narzędzie, jakie stwarza wykresografia” (s. 119). Gdyby było takie proste panaceum na problemy małżeńskie, Autor pracy zastosowałby prezentowaną metodę w praktyce pastoralnej i z pomocą badań socjologicznych dowiódł, że stanowi ona przyszłość Kościoła. Brak jakiegokolwiek odniesienia do praktyki pastoralnej pozostawia propozycję Habilitanta w sferze abstrakcyjnych postulatów.

Słabością publikacji jest wielość teoretycznych postulatów bez wyraźnego odniesienia do przykładów przepowiadania albo zaprezentowania przykładów homilii czy kazań z wykorzystaniem figur geometrycznych. Jakimś substytutem przykładów są nawiązania do barokowej sztuki sakralnej, w której występują figury geometryczne i wzmianki o nawiązaniu do tych motywów w przepowiadaniu (por. s. 45, 88, 132, 134, 216, 226, 242).

Nieco do życzenia pozostawia formalna strona monografii. Przede wszystkim brak należytej troski o proporcjonalność poszczególnych rozdziałów pracy. Rozdział czwarty liczy więc stron niż trzy pierwsze razem wzięte i prawie tyle co łącznie piąty i szósty. Autor pisze, że w pracy zastosował metodę strukturalno-hermeneutyczną. Nie dość, że jej nie wyjaśnia, to w przypisie do tej sentencji (s. 19, przyp. 22) podaje publikację pod redakcją W. Przyczyny, bez precyzyjnego wskazania o jaki artykuł w niej chodzi.

Habilitant postanowił wykazać w swej monografii, że założenia metody „wykresograficznej” adaptowane do przepowiadania mogą pomóc w wyeliminowaniu chociażby selektywności i tematyczną peryferyzację przepowiadania, a także wiele innych

mankamentów pojawiających się w opracowaniach teologicznych, nie bez wpływu na jakość przepowiadania. Jako cel dalszy postawił sobie wykazanie, iż wizualizacja geometryczna będąca sednem metody „wykresograficznej” stanowi dobre i nowe narzędzie komunikacji prawd wiary i dlatego może podnieść jakość całego przepowiadania Kościoła.

Cel zasadniczy został osiągnięty. Faktycznie bowiem treści przekazywane za pomocą wizualizacji geometrycznej zostały znakomicie uporządkowane zgodnie z obowiązującą głosicieli słowa Bożego zasadą hierarchii prawd wiary. Główne prawdy wiary mają być bowiem głoszone jako takie, czyli jako centralne, natomiast peryferyjne powinny dochodzić do głosu stosownie do swojego znaczenia, czyli marginalnie. Byłoby błędem na przykład przeakcentowanie znaczenia prywatnych objawień prze jednoczesnym niedoszacowaniu Objawienia w Jezusie Chrystusie albo też ukazywanie praktyki modlitwy różańcowej jako najważniejszej praktyki pobożnej.

Niewątpliwym wkładem Habilitanta do homiletyki materialnej jest wnikliwe i logicznie uporządkowane omówienie - z pomocą figur geometrycznych i rysunków - głównych tematów doktrynalnych jako źródła przepowiadania. Interesujące jest przy tym przedstawienie błędów wypaczających doktrynę Kościoła, które znane są z historii Kościoła, ale dochodzą do głosu *implicite* bądź *explicite* także we współczesnych opracowaniach teologicznych i przepowiadaniu słowa Bożego.

Innym cennym wkładem Habilitanta do homiletyki materialnej jest przypomnienie bogatej myśli patrystycznej. Ojcowie Kościoła pomagali w wykrystalizowaniu doktryny Kościoła i wypracowaniu terminologii teologicznej służącej do możliwie adekwatnego wyrażenia prawd objawionych. Przypominając myśli ojców Kościoła dotyczące centralnych prawd doktryny chrześcijańskiej, Habilitant zrealizował soborowy postulat, aby myśl teologiczna obficie czerpała ze źródeł biblijnych i patrystycznych.

Natomiast, zdaniem recenzenta, w niewystarczający sposób zrealizowany został cel dalszy. Autor monografii tylko częściowo przedstawił, jak dokładnie wizualizacja geometryczna będąca sednem metody „wykresograficznej” może być wykorzystana w praktyce przepowiadania jako narzędzie komunikacji prawd wiary.

Pomimo przedstawionych zastrzeżeń, trzeba uznać, że monografia Habilitanta wnosi wkład w rozwój homiletyki. Przypomina konieczność koncentracji przepowiadania kościelnego na podstawowych prawdach wiary i pokazuje, jakich błędów należy unikać, by depozyt apostołski nie uległ wypaczeniu. Ponadto podkreśla walor przepowiadania pozytywnego i historiozbawczego wbrew wszelkim tendencjom malkontenckim i kasandrycznym.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego przedstawionego do oceny przez ks. dra Edwarda Wasilewskiego.

Na pozostały dorobek naukowy Habilitanta składają się dwadzieścia cztery publikacje: trzy pozycje książkowe w języku polskim i jedna w języku niemieckim oraz osiemnaście artykułów w czasopismach naukowych, z których piętnaście zostało opublikowanych w języku polskim, a trzy w języku niemieckim, a ponadto dwa artykuły w pracach zbiorowych. Znaczna część publikacji Habilitanta służy promowaniu i rozwijaniu metody graficznego przedstawiania prawd wiary opracowanej przez ks. prof. Franciszka Drączkowskiego, co zostało wykorzystane w rozprawie habilitacyjnej.

Uznając, że wizualizacja geometryczna może spełnić pomocniczą funkcję w przepowiadaniu słowa Bożego, Habilitant poświęcił temu zagadnieniu kilka publikacji. Książka „Geometria w służbie teologii” (Pelplin 2015, ss. 114) służy syntetycznej prezentacji wykładu najważniejszych prawd wiary z wykorzystaniem symbolów geometrycznych. Autor korzysta zasadniczo z planimetrii, czyli dział geometrii euklidesowej zajmującej się figurami płaskimi.

Prezentacji metody F. Drączkowskiego zostały poświęcone również publikacje w języku niemieckim: „Das Ideal der Heiligkeit. Die Botschaft der Guten Nachricht in grafisch-bildlichen Darstellungen” (Leipzig 2015, S. 70), „Neue Perspektiven heutiger Theologie der Verkündigung“, „Poznańskie Studia Teologiczne” 30 (2016) oraz „Ein »Gutenbergischer« Wendepunkt in der Theologie“, („Forum Katholische Theologie“ 32 (2016), H. 2, S. 92-107). W pierwszym z nich Autor z pomocą figur geometrycznych omawia opcje życiowe, przed którymi staje człowiek w swoim życiu. Pozytywnym wyborem jest droga do świętości przez nawrócenie, oczyszczenie, oświecenie i zjednoczenie z Bogiem. Natomiast negatywnym wyborem jest: odrzucenie Boga, ignorowanie Boga (agnostycyzm), oraz minimalizm, czyli zaniechanie doskonalenia i poprzestawanie na byciu nominalnym katolikiem czyli tylko z „metryki”. Treści te zostały wykorzystane w rozprawie habilitacyjnej. W drugiej z wymienionych publikacji w języku niemieckim autor powtarza podstawowe założenia metody graficznego przedstawiania prawd wiary opracowanej przez ks. Franciszka Drączkowskiego. Pokazuje jej walory w przewyżczeniu słabości współczesnej teologii, do której zalicza: neosofistyczny werbalizm, segmentowość oraz wyobcowanie z funkcji kerygmatycznej Kościoła. Ponadto przenosi te refleksje na teren teologii przepowiadania. Trzecia z publikacji w języku niemieckim nazywa metodę ks. prof. Franciszka

Drączkowskiego „przełomem gutenbergiańskim“ w teologii i przedstawia jej podstawowe założenia, omówione już w innych publikacjach.

Cztery kolejne publikacje, w których Habilitant częściowo powtarza prezentację i założenia metody graficznej wypracowanej przez ks. Franciszka Drączkowskiego aplikując jest do poszczególnych działów teologii to: „Chrzest. Wszczepienie w Mistyczne Ciało Chrystusa” (Gniezno 2016, ss. 88), „Podstawowe prawdy katechizmowe w 33 ujęciach graficzno-obrazowych. Pomoce katechetyczne z płytą CD” (Gniezno 2016, ss. 177), „Motywacja dobroczynności chrześcijańskiej” („Studia Gdańskie” 36 (2015), s. 127-146), „Pełnia rozwoju człowieka tylko w Chrystusie. Ujęcie graficzne” („Zeszyty Formacji Katechetów” 1 (2016), s. 26-34).

Pierwsza publikacja aplikuje omawianą metodę do sakramentologii i służy pozytywnej prezentacji sakramentu chrztu na kanwie grafiki *Christus totus*. Sakrament ten jest wyjaśniony jako wszczęcie w Kościół będący Mistycznym Ciałem Chrystusa, włączenie do Kościoła jako wspólnoty Ludu Bożego i przyjęciem do Kościoła będącego Świątynią Ducha Świętego.

Druga z wymienionych publikacji stanowi w miarę integralną prezentację podstawowych prawd katechizmowych za pomocą 33 rysunków graficzno-obrazowych. Publikacja ta została pomyślana jako pomoc katechetyczna, dlatego została do niej zamieszczona płyta kompaktowa do wykorzystania podczas lekcji religii. Z pomocą 33 ilustracji graficzno-obrazowych Habilitant przedstawił podstawowe prawdy doktryny chrześcijańskiej w ujęciu historiozbowym.

Trzecia publikacja aplikuje metodę graficzną do teologii moralnej. Habilitant wykazuje w pozytywny sposób motywację dobroczynności chrześcijańskiej w jej eschatologicznym, chrystologicznym i eklezjalnym wymiarze. Wyjaśnia, że praktykowanie dobroczynności upodobnienia do Chrystusa i prowadzi do zjednoczenia z Nim. Z kolei droga przeciwna, czyli rezygnacja z dobroczynności prowadzi do degradacji moralnej. Autor nadmienia też, że w dobroczynności najważniejsze są uczynki duchowe, a więc te, które wspierają bliźnich w dążeniu do świętości. Ważna jest też konstatacja, że motywem dobroczynności chrześcijańskiej powinna być miłość (agape) do „Całego Chrystusa”. Inna dobroczynność, pozbawiona tej motywacji nie ma wartości zasługującej u Boga.

Artykuł „Pełnia rozwoju człowieka tylko w Chrystusie. Ujęcie graficzne” powtarza w nieco innym ujęciu to, co autor pisał o świętości, że człowiek ma w życiu do wyboru: opcję laicką i chrześcijańską. Laicka ignoruje cel nadprzyrodzony człowieka, chrześcijańska zaś pokazuje integralny rozwój człowieka we wszystkich jego wymiarach.

Osiem opracowań Habilitanta wnosi cenny wkład do homiletyki materialnej. Są to najpierw dwie publikacje dotyczące listu apostołskiego Jana Pawła II „Mulieris dignitatem”: „Podstawy biblijne godności kobiety w Liście apostołskim Jana Pawła II „Mulieris dignitatem”. Implikacje homiletyczne” („Collectanea Theologica” 85 (2015), nr 1, s. 131-143) oraz „Potrzeba recepcji treści Listu apostołskiego Jana Pawła II „Mulieris dignitatem” we współczesnym kaznodziejstwie” („Studia Bydgoskie” 8 (2014), s. 169-183). W jednym i drugi artykule Habilitant nawiązuje do aktywnego współcześnie ruchu feministycznego jako zjawiska kulturowego i przypomina aktualność nauczania papieża Jana Pawła II na temat godności kobiety. Wskazuje, że list ten może i powinien być wykorzystane w przepowiadaniu.

Dwa artykuły Habilitanta dotyczą przepowiadania na temat miłości Boga i przyjaźni małżeńskiej: „Definicja miłości chrześcijańskiej w przepowiadaniu” (w: R. Chałupniak, J. Kostorz (red.), *Współczesne wyzwania teologii pastoralnej*, Opole 2016, s. 145-160), „Przyjaźń narzeczonych gwarancją trwałości małżeństwa” („Teologia i Moralność” 19 (2016)). W pierwszym z wymienionych powyżej artykułów Habilitant popularyzuje definicję miłości chrześcijańskiej podaną przez ks. Franciszka Drączkowskiego na podstawie źródeł biblijno-patrystycznych oraz wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła: „Miłość chrześcijańska jest Bosko-ludzka wspólnotą życia, ożywianą świętą, Boską mocą (dynamis), zespoloną przez Ducha Świętego z ludzkim pragnieniem dobra i piękna, prowadzącą przez upodobnienie do Chrystusa ku pełnemu zjednoczeniu z Bogiem w Trójcy Jedynym”. Poszczególne aspekty tak zdefiniowanej miłości mogą być wykorzystane w przepowiadaniu słowa Bożego.

Drugi z artykułów dotyczy przyjaźni narzeczonych jako gwarancji trwałości małżeństwa.

Przyjaźń chrześcijańska została zdefiniowana przez Habilitanta jako jednomysłność z Jezusem Chrystusem, obejmująca całokształt spraw przynależnych do kręgu intelektualnego, moralnego i egzystencjalnego. Na bazie wzajemnego zjednoczenia myśli i woli umacnia się miłość małżonków.

Cennym wkładem Habilitanta do homiletyki materialnej są artykuły podejmujące problematykę eschatologiczną: „Motywacja eschatologiczna w przepowiadaniu” („Ateneum Kapłańskie” 166 (2016), z. 2 (642), s. 320-333), „Głosimy Chrystusa, który jest i który przychodzi” (w: H. Sławiński (red.), *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania*, Kraków 2017), „Die Trauerpredigt als Anruf und Appell“ („Pastoraltheologische Hefte“ 9 (2016), S. 137-145). W pierwszym na kanwie Mateuszowego opisu sądu ostatecznego i jego

interpretacji przez Ojców Kościoła autor przypomina, że wszystkie dobre i złe czyny człowieka zostaną publicznie ujawnione na sądzie ostatecznym. Prawda ta, należąca do Symbolu Apostolskiego, powinna być częściej eksponowana w przepowiadaniu homilijnym. W drugim artykule na temat treści eschatologicznych Habilitant podkreśla, że wszystkie one powinny być głoszone chrystocentrycznie a życie doczesne człowieka powinno być ukazywane w przepowiadaniu w perspektywie wieczności. Natomiast w trzecim artykule, w języku niemieckim, Habilitant omawia obrzędy pogrzebu jako szansę przepowiadania treści eschatologicznych i orędzia zbawienia słuchaczom w różny sposób związanym z Kościołem, a także wąpiącym, obojętnym i wrogo nastawionym do chrześcijaństwa.

Bardzo interesujący i wartościowy jest artykuł: „Obligatoryjność używania tytułów chrystologicznych w przepowiadaniu homilijnym” („Teologia i Człowiek” 35 (2016), nr 3). Autor omawia w nim dwanaście tytułów chrystologicznych i ukazuje możliwość ich wykorzystania w przepowiadaniu homilijnym. Słusznie zauważa, że w homiliach należy ukazywać Chrystusa w pełni Jego bóstwa i człowieczeństwa. Wspomina też kompletny, imponujący zestaw wszystkich tytułów chrystologicznych występujących u Klemensa Aleksandryjskiego. Habilitant zajął się kwestią przydatności we współczesnym przepowiadaniu tytułów chrystologicznych, takich jak: Bóg, Słowo, Syn, Zbawiciel, Pasterz, Przewodnik, Lekarz, Wychowawca, Nauczyciel, Król, Życie i Pokarm.

Cztery artykuły Habilitanta można zaliczyć do dorobku należącego do dydaktyki homiletycznej: „Warsztat kaznodziejski Pana Jezusa wzorem dla seminaryjnego wychowawcy” („Studia Bydgoskie” 7 (2013), s. 101-115), „Podstawowy warsztat biblijny homilisty” („Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 48 (2015), nr 2, s. 492-501), „Podstawowy warsztat liturgiczny homilisty” („Liturgia Sacra” 21 (2015), nr 2, s. 383-391), „Podstawowy warsztat patrystyczny homilisty” („Studia Pastoralne” 12 (2016), s. 146-160).

Został w nich omówiony warsztat głosiciela słowa Bożego. Habilitant wykazał w tych publikacjach predylekcje do opracowania bibliografii, co nie należy do wdzięcznych zadań naukowych. W pierwszym artykule Ksiądz dr Edward Wasilewski wskazuje na Jezusa, który w swym przepowiadaniu podejmował problemy współczesnych sobie ludzi. Podobnie i homilista powinien poznawać potrzeby swoich słuchaczy, przemawiać obrazowo i zabiegać o dialog ze słuchaczami.

Drugi artykuł dotyczy priorytetowej roli Pisma Świętego w przygotowaniu homilii. Habilitant zachęca, by homiliści przestudiowali grecki oryginał Ewangelii chociażby z pomocą *Grecko-polskiego Nowego Testamentu*. Zachęca też do spisania inspiracji biblijnych na oddzielnych kartkach – fiszkach. W trzecim artykule Habilitant omawia liturgiczny

warsztat homilisty, podając podstawową bibliografię. Tematyką czwartego artykułu jest patrystyczny warsztat homilisty. Habilitant wskazuje w nim na ogromną wartość nauczania ojców Kościoła. Podaje cenną bibliografię i jak w poprzednich artykułach zachęca do zapisywania wypowiedzi ojców Kościoła na kartkach - fiszkach.

Nieco inaczej zatytułowany, ale noszący podobny charakter do czterech ostatnio omówionych, jest artykuł: „Ekshortacje pastoralne - klucz do kwerendy homiletycznej” („Ruch Biblijny i Liturgiczny” 69 (2016), nr 2, s. 125-142). Habilitant pokazuje jak można wykorzystać w przepowiadaniu dzieła patrystyczne św. Ambrożego, św. Leona i św. Grzegorza Wielkiego opracowane wnikliwie przez współczesnych teologów.

Bardzo wartościowym artykułem Habilitanta jest publikacja pt. „Związek modlitwy nieustannej z przepowiadaniem homilijnym w świetle przekazów patrystycznych” („Roczniki Teologiczne” 63 (2016), z. 12). Wykazuje on w niej, że „modlitwa” ma swoją etymologię bardzo zbliżoną do „homilii” i w swej istocie oznacza obcowanie z Bogiem. Modlitwa powinna być stałą dyspozycją życiową homilisty, bo im doskonalsze będzie „obcowanie” (homilia) homilisty z Bogiem, tym doskonalsze będzie jego przepowiadanie (homilia).

Habilitant ma w swym dorobku także artykuły z zakresu homiletyki formalnej. Są to: „Uniwersalny wymiar kerygmatu pisemnego” („Resovia Sacra” 22 (2015), s. 333-347) oraz „Przymioty miłości małżeńskiej w interpretacji obrazu „Portret małżonków Arnolfinich” w kaznodziejskim przepowiadaniu”, („Studia Bydgoskie” 9 (2015), s. 291-302). W pierwszym z nich pisze, że pierwotnym nośnikiem Dobrej Nowiny jest słowo. Można je wypowiedzieć bądź zapisać. Już w okresie patrystycznym ceniono ogromną rolę kerygmatu pisemnego, który odegrał wielką rolę zwłaszcza podczas prześladowań chrześcijan. Również w następnych wiekach pisma autorów chrześcijańskich miały istotne znaczenie w przekazie nauki objawionej. Habilitant zachęca homilistów, by spisywali teksty wygłaszanych homilii. Mogą one być potem zamieszczane na stronach internetowych i publikowane drukiem.

W drugim ze wspomnianych artykułów Habilitant podejmuje dość rzadką, a potrzebną tematykę, dialogu ambony z kulturą ludzką. Pokazuje w bardzo ciekawy sposób, jak można wykorzystać świeckie dzieła wielkich malarzy w charakterze interesującego tworzywa kaznodziejskiego. Interpretuje detale obrazu łącząc je z nauką chrześcijańską, a tym samym czyni ciekawym przekaz wiary. Habilitant przekonująco dowodzi, jak interesująco można wykorzystać dzieła sztuki w przepowiadaniu.

Podsumowując można stwierdzić, że czasopisma, w których Habilitant opublikował owoce swoich prac badawczych są w większości cenione w środowisku teologicznym i umieszczone w wykazie punktowanych czasopism naukowych. Są one wydawane w różnych

ośrodkach naukowych takich jak Warszawa, Kraków, Poznań, Lublin, Opole, Katowice, Toruń, Bydgoszcz, Rzeszów, Włocławek. Świadczy to o tym, że Habilitant jest osobą rozpoznawaną w środowisku homiletów polskich. Potrafi też wykorzystać kontakty ze środowiskiem teologów niemieckich, co ułatwiają mu studia odbyte w Niemczech.

4. Ocena dorobku naukowo-dydaktycznego i działalności organizacyjnej oraz współpracy międzynarodowej habilitanta

Habilitant prowadzi wykłady i ćwiczenia z homiletyki, teologii przepowiadania, przepowiadania w aspekcie teorii komunikacji oraz teologii pastoralnej dla alumnów i studentów świeckich. Uczestniczy aktywnie w dorocznych spotkaniach Stowarzyszenia Homiletów Polskich i jest członkiem zwyczajnym stowarzyszenia. Bierze udział w konferencjach naukowych. Prowadzi warsztaty homiletyczne dla kapłanów diecezji bydgoskiej. Podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej Stowarzyszenia Homiletów Polskich zatytułowanej: *Głosimy Pana Jezusa Chrystusa. Treść przepowiadania* (Niepokalanów, 21-22 września 2015 r.) wygłosił referat: *Głosimy Chrystusa, który jest i który przychodzi*.

Dorobek dydaktyczny i organizacyjny jest jeszcze bardzo skromny. Niedomagania te wynikają z braku stałego kontaktu ze środowiskiem akademickim.

Habilitant ma jeszcze wiele do zrobienia w ramach współpracy międzynarodowej, zwłaszcza że odbył studia zagraniczne. Trzeba jednak odnotować cenny fakt, że potrafił opublikować owoce swoich prac w języku niemieckim.

5. Wniosek końcowy

Naukowy dorobek ks. doktora Edwarda Wasilewskiego jest znaczący. Wnosi on do współczesnej homiletyki wiele bardzo wartościowych refleksji, szczególnie nad patrystycznym dziedzictwem Kościoła jako źródłem przepowiadania oraz refleksji naukowej nad kościelną posługą słowa. Pisma ojców Kościoła nie zostały jeszcze należycie dowartościowane w homiletyce i domagają się dalszej eksploracji pod względem ich źródłowych i pastoralnych walorów. Habilitant dowiódł swoją działalnością naukowo-badawczą, że jest w stanie dalej wzbogacać współczesną myśl homiletyczną bezcennymi owocami myśli patrystycznej.

Główny obszar badań ks. dra Edwarda Wasilewskiego koncentruje się na prezentowaniu syntezy doktryny chrześcijańskiej w katechetycznej i homiletycznej refleksji

naukowej oraz praktyce pastoralnej. Habilitant jest zasadniczo popularyzatorem metody znanego polskiego patrologa, ks. prof. dra hab. Franciszka Drączkowskiego. Wielokrotnie, w różnych wariantach, powtarza w swoich publikacjach te same kręgi i trójkąty oraz inne symbole graficzne, upatrując w ich wykorzystaniu szansę dla rozwoju teologii, w tym również homiletyki. Habilitant rozwija i aplikuje metodę ks. prof. Drączkowskiego do prezentowania wybranych zagadnień z zakresu doktryny Kościoła Rzymsko-katolickiego. Prezentowana przez Habilitanta mało krytyczna fascynacja metodą określaną mianem wykresograficznej prowadzi go do niekiedy banalnych wniosków, wspomnianych powyżej. Niemniej jednak w całości pomaga zogniskować, jak w soczewce, zasadnicze tematy doktryny chrześcijańskiej, co jest ogromnie ważne w przepowiadaniu. Obowiązuje w nim bowiem zasada hierarchii prawd wiary. Jakkolwiek w przepowiadaniu Kościoła musi być prezentowany cały depozyt prawd wiary, to wspomniana zasada wskazuje logikę, która powinna towarzyszyć każdemu słudze słowa: prawdy istotne i centralne powinny być prezentowane najczęściej i dobitnie, prawdy peryferialne rzadziej i bez przesadnej emfazy.

Droga naukowa Habilitanta świadczy o tym, że ma dobre przygotowanie specjalistyczne, homiletyczne i retoryczne zdobyte w polskich i niemieckich ośrodkach naukowych. Przedstawionym do recenzji dorobkiem naukowym, książdź doktor Edward Wasilewski wykazał, iż posiada potencjał naukowy, który pozwala rokować nadzieję na jego dalszy rozwój i coraz bogatszy, a przy tym także bardziej samodzielny wkład w rozwój homiletyki.

Kandydat do stopnia naukowego doktora habilitowanego angażuje się w środowisku homiletów polskich. Bierze żywy udział w konferencjach naukowych organizowanych przez Stowarzyszenie Homiletów Polskich. Poszukuje nowym form wyrazu wiary.

Podsumowując można stwierdzić, że Habilitanta w dostatecznym stopniu spełnia wymogi stawiane osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego zgodnie z art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami) znowelizowanej w 2014 roku. Stawiam więc wniosek o kontynuowanie przewodu habilitacyjnego ks. doktora Edwarda Wasilewskiego.

Henryk Sławiński

Ks. dr hab. Henryk Sławiński, prof. UPJPII
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie